

Lakselusrapport:
Høst 2013

Mattilsynets oppsummering av utviklingen av lakselus høsten 2013.

1. Bakgrunn

Smitte av lakselus fra oppdrettslaks er en trusselfaktor for villaksen. Derfor må lusenivået i oppdrettsanleggene holdes lavt.

Formålet med bekjempelsen av lakselus hos oppdrettsfisk er tredelt. Oppdretterne skal redusere forekomsten av lakselus slik at skadevirkningene på fisk i akvakulturanlegg og i villlevende bestander av laksefisk minimaliseres, samt redusere og bekjempe resistensutvikling hos lakselus.

Det er den enkelte oppdretter som har ansvaret for at lakselusnivået i anlegget sitt ikke er høyere enn en maksimalgrense på 0,5 kjønnsmodne holus per fisk. Oppdretterne må dessuten sammen koordinere bekjempelsen best mulig, gjennomføre riktig behandling og sørge for rask utslakting dersom de ikke får kontroll over lakselusnivået i anleggene.

Mattilsynets oppgave er å føre tilsyn med at oppdretterne holder lakselusnivået i anleggene under tillatt lusegrense.

Om statusrapporten

I forbindelse med oppfølgingen av lakselusbekjempelsen gir Mattilsynet ut statusrapporter om lakselussituasjonen. Denne statusrapporten oppsummerer situasjonen i Mattilsynets regioner for perioden ca. 1. september til 8. desember.

Vedlagt er også de foreløpige resultatene fra Havforskningsinstituttets overvåking av lakselussituasjonen på vill laksefisk i perioden 29. april til 31. august 2013. Overvåkingen blir gjennomført på oppdrag fra Mattilsynet og Fiskeri- og kystdepartementet.

Kontaktpersoner:

For kommentarer på nasjonalt nivå:

Friede Andersen, seksjonssjef fiskehelse og fiskevelferd
Kontakt pressevakten: 46 91 29 10

For spørsmål knyttet til regionene:

Region Troms og Finnmark (TF): Rådgiver Marthe Iren Brundtland, tel. 952 47 466
Region Nordland (N): Underdirektør Geir Arne Ystmark, tel. 952 64 431
Region Trøndelag, Møre og Romsdal (TMR): Spesialinspektør Aud Skrudland, tel. 957 84 977
Region Hordaland, Sogn og Fjordane (HSF): Seniorrådgiver Hulda Bysheim, tel. 915 71 820
Region Rogaland og Agder (RA): Regiondirektør Hallgeir Herikstad, tel. 915 39 683

2. Oppsummering høst/vinter 2013 (uke 37- 49)

Etter svært lave lusetall i oppdrettsanleggene i sommer stiger tallene utover høsten og spesielt fra ca. midten av oktober. Situasjonen i kan delvis forklares med høyere sjøtemperaturer enn normalt i høst. I flere områder ser vi nå tydeligere nedsatt effekt av behandlinger som følge av multiresistens. Mattilsynet har hatt forsterket innsats på området og i mange distrikter er det tatt i bruk sterkere virkemidler enn tidligere år, bl.a. flere vedtak om utslakting p.g.a. lakselus.

2.1 Lakselussituasjonen for vill laksefisk.

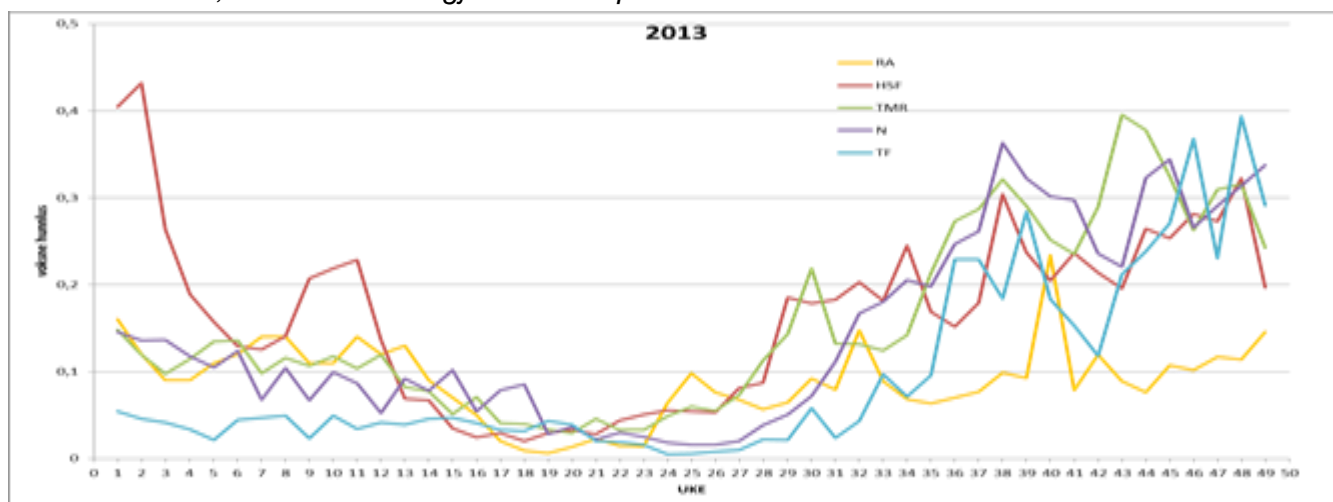
Rapporten fra Havforskningsinstituttet beskriver situasjonen mer i detalj, men oppsummert tyder resultatene på at 2013 har vært et år med lavere infeksjonspress langs deler av Vestlandet (Rogaland, Hardanger, Sogn) og deler av Midt-Norge, (Romsdal og Trondheimsfjorden), på våren og forsommeren. Både laks og sjøørret ser ut til å ha vært utsatt for et lavt smittepress under smoltutvandringen. Dette kan skyldes tiltak både hos forvaltning og næring, men lave temperaturer på våren og mye ferskvann på ettervinteren og våren kan også være medvirkende. I Nord-Trøndelag er infeksjonstrykket derimot høyere enn i de siste årene, og den samme tendensen ses i Finnmark. Utover sommeren har sjøørret i oppdrettsintensive områder langs store deler av norskekysten fortsatt vesentlig høyere infeksjoner enn i områder uten oppdrett, og negative fysiologiske og økologiske konsekvenser av dette er sannsynlig.

2.2 Lakselus i havbruksnæringa.

Lakselus

I de fleste områder langs kysten er det fortsatt høyere sjøtemperaturer enn normalt. Dette har medført en krevende lusesituasjon utover sen-høsten. Lakselus-situasjonen er under kontroll i de fleste områder/regioner. I alle regioner ligger gjennomsnittsnivået av lakselus i oppdrettsanleggene for øyeblikket under maksimal tillatt grense og lusenivåene er nå i hovedsak lavere enn i tilsvarende periode i 2012. Unntakene er Troms og Finnmark og Trøndelag og Møre og Romsdal som har hatt høyere gjennomsnittlige nivåer av lakselus i 2013 enn i 2012 siden ca. midten av oktober. For Trøndelag og Møre og Romsdal er det spesielt Nord-Trøndelag og Møre og Romsdal som drar opp snittet. Også enkelte områder i andre regioner har hatt en krevende situasjon fra ca. midten av oktober. Enkeltanlegg har ikke klart å behandle før lusegrensen er passert og har ligget over grenseverdien i flere uker før en har klart å behandle med tilstrekkelig effekt. Mattilsynet har begrensede ressurser til å følge opp med tilsyn. Situasjonen har imidlertid gjort det nødvendig for Mattilsynet å prioritere en tettere oppfølging av havbruksnæringa i høst. Mattilsynet har fattet flere vedtak om pålagt behandling og også flere varsler og pålegg om utslakting pga. lakselus, (4 pålegg om utslakting i Nord-Trøndelag, 1 i Sør-Trøndelag, 1 på Nordmøre og 2 i Hordaland). Det skal dog sies at høyere lusetall i havbruksnæringa på denne tiden av året ikke har effekt på vill laks og også redusert effekt på sjøørret.

Figur 1. Regionvis utvikling av lakselusnivået (voksne holus i gjennomsnitt per fisk) hittil i år. Grensen for lakselus er 0,5 voksne holus i gjennomsnitt per fisk. Kilde: Lusedata.no/MATS

Følsomhet for lakselusmidler

Bakgrunnen for påleggene om utslakting er en situasjon med gjentatte behandlinger og sviktende behandlingseffekt. Det er tydeligere enn tidligere at dette skyldes multiresistens mot flere behandlingsmidler. Områdene med mest uttalte problemer har vært Vikna (Nord-Trøndelag), Sømna/Bindal (Nordland) og Bjørnafjorden (Hordaland).

I de fleste regioner er det selskap som har valgt å forsere utslakting av enkelte lokaliteter i stedet for å behandle ytterligere mot lakselus. Som følge av dette har en oppnådd en reduksjon i lusenivåene. De gode prisene i 2013 har gjort dette alternativet mulig, og vi ville nok hatt en adskillig vanskeligere situasjon i mange områder hvis prisene hadde vært mer «normale».

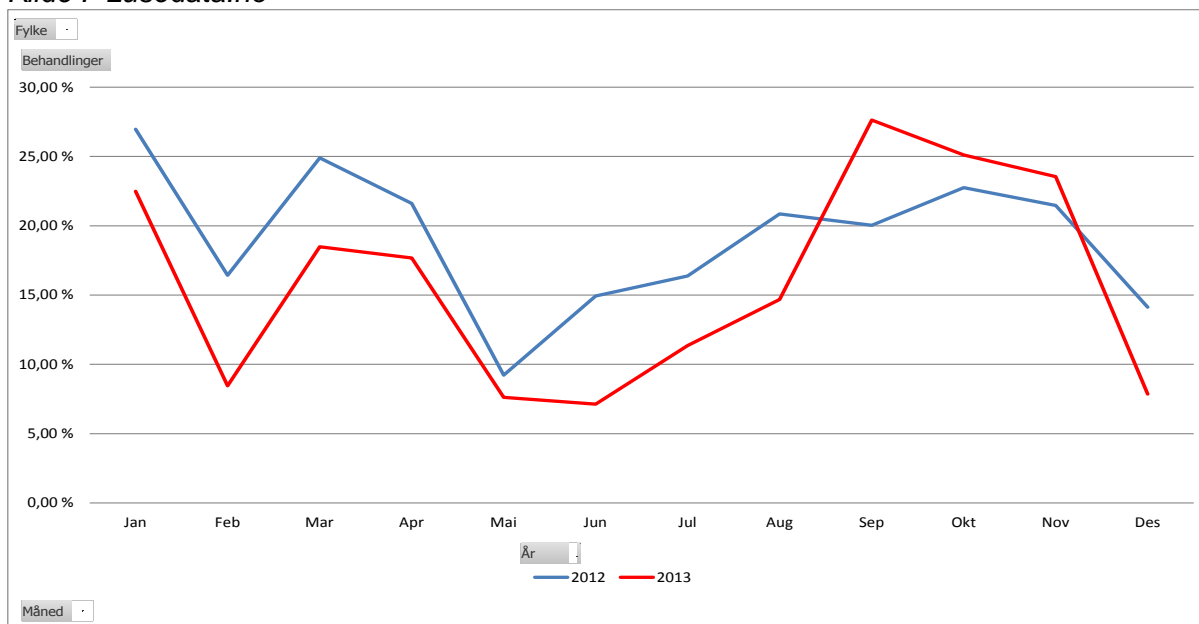
Mattilsynet ser på situasjonen mht. følsomhet for medikamenter mot lakselus som bekymringsfull. I flere områder har vi som sagt hatt flere tilfeller av behandlingssvikt og dårlig effekt av alle brukte lusemidler, både enkeltvis og med kombinasjoner av flere midler, inkludert H₂O₂. Ikke tilstrekkelig effekt av lusemidler forsøkes kompensert på flere måter; økt konsentrasjon av virkestoff, kombinasjoner av ulike midler, utprøving av alternative behandlingsmetoder, utslakting m.v. Resultatene av følsomhetstester/bioassay viser en gradvis forverring av situasjonen for alle midler. Slice er fortsatt lite brukt pga. resistens, pyrethroider viser til dels dårlige resultat av bioassay, men har fortsatt akseptabel effekt i de fleste tilfeller.

Store deler av utsettene som har hatt behandlingssvikt er nå utslaktet eller under utslakting, så situasjonen utover våren kan normaliseres, men for hvert nytt utsett ser vi at det i flere områder tar stadig kortere tid før en opplever nedsatt effekt av behandlinger.

Behandlinger / forbruk av lakselusmidler

For behandlingsfrekvens ser året under ett ut til å ligge på samme nivå som 2012, men med regionale og lokale variasjoner. I mange distrikter er inntrykket at det foretas flere behandlinger, og dette er nok tilfelle for de områdene som har hatt størst problemer utover høsten. I perioden september – november har antall behandlinger per måned ligget over fjoråret, jf. Figur 2. (Oversikt over forbruk av ulike virkestoffer vil ikke foreligge fra Folkehelseinstituttet før neste år.)

Figur 2. Antall behandlinger i snitt per måned i % av rapporterte anlegg_ hele landet, t.o.m. uke 49.
Kilde : Lusedata.no

Ikke-medikamentelle metoder

Den krevende situasjonen har også medført at flere har igangsatt utprøving av alternative, ikke-medikamentelle behandlingsmetoder i større grad enn tidligere, bl.a. bruk av ferskvann og såkalte lusespylere. Iht. regelverket skal både effekt og velferdsmessige hensyn være utprøvd og dokumentert for nye metoder som tas i bruk. I noen grad foregår nok slik utprøving og dokumentasjon i havbruksanleggene, og det fiskevelferdsmessige aspektet synes ikke alltid å være like godt ivaretatt. Mattilsynet må følge opp dette i 2014.

Lakselus vs. fiskevelferd

Også i forbindelse med behandlinger har det forekommet episoder med dødelighet, spesielt ved bruk av H₂O₂. AGD og PD har komplisert situasjonen på Vestlandet og i Trøndelag, både mht. gjennomføring av behandlinger og brønnbåtkapasitet.

3. Lusenivå m.v. i havbruksnæringa i Mattilsynets regioner.

3.1 Troms og Finnmark (TF)

Det er forventet at lusenivåene i havbruksnæringa vil stige på høsten. TF er en av to regioner som nå har høyere gjennomsnittlige lusetall enn i 2012. Dette har nok dels sammenheng med en gjennomsnittlig høyere sjøtemperatur i september/oktober sammenlignet med tidligere år.

Kontinuerlig drift uten brakklegging av ett område i Troms forårsaker høyt lusepress og en behandlingsfrekvens som er resistensdrivende.

Gjennomsnittlig lakselusenivå i Finnmark fra midten av oktober har vært høyere enn for samme periode i 2012. Snittet for voksne hunnlus er derimot på vei ned nå, etter en kollektiv vinteravlusning. I Vest-Finnmark har flere oppdretter vært nødt til å gjennomføre to avlusninger i høst på grunn av raskt påslag igjen etter første behandling.

Gjennomsnittlig lakselusenivå i Troms ligger høyere enn for Finnmark, og her er differansen mellom 2012 og 2013 også større. Snittet for voksne hunnlus er også her på vei nedover etter vinteravlusning. I Troms er det spesielt ett område som skiller seg ut med høye lusetall, og dette er knyttet til to aktører. Dette er områder der det gjennomføres kontinuerlig drift uten koordinert brakklegging av områdene. Flere lokaliteter har hatt hyppige avlusninger, og resultatet er at situasjonen er alvorlig med resistens mot flere virkestoffer.

For første gang meldes det om resistens mot flere lusemidler i Troms og Finnmark.

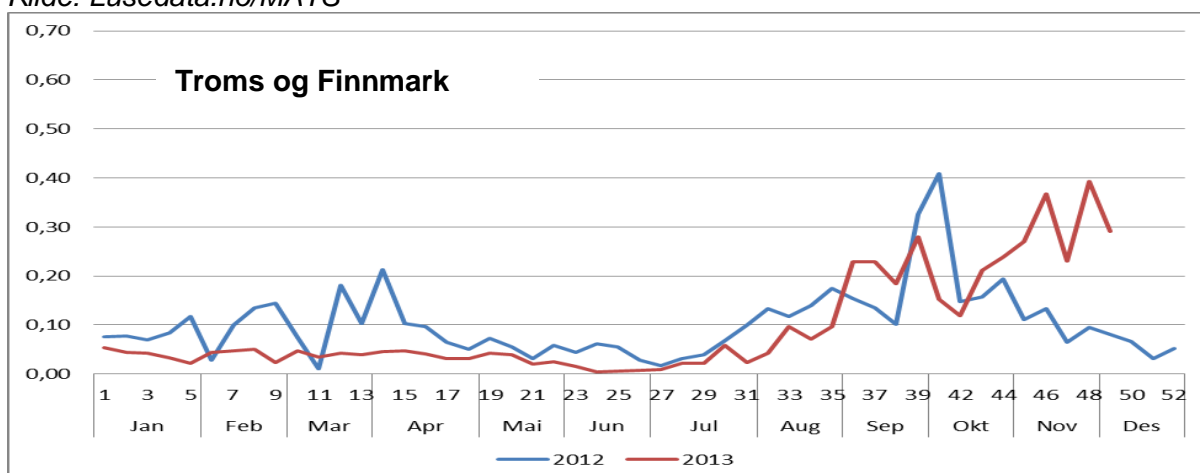
Det gjennomføres koordinerte høst/vinteravlusninger i store deler av regionen. Flere lokaliteter måtte avluses i september/oktober med god effekt, men har umiddelbart fått nye påslag og har derfor måttet avluse på nytt i november. De lokalitetene med høyest behandlingsfrekvens er det nå behandlet 6-7 ganger totalt i produksjonssyklusen. Dette gjelder et fåtall, og er knyttet til følsomhetsproblematikk.

Det meldes fra distriktskontorene om problemer i forhold til avlusningstidspunkt. I mange tilfeller gjennomføres ikke avlusning før etter at lusegrensen er overskredet. Dette henger sammen med både for dårlig planlegging, værforbehold som gjør det umulig å gjennomføre forsvarlig avlusning, samt lokaliteter med storfisk (andre år i sjø) med sykdomsproblematikk (CMS, gjellebetennelser).

Regionen har i fellesskap bestemt at det skal spesielt fokuseres på § 4 e) i forskrift om bekjempelse av lakselus ved vår vurdering av luseplaner. Det rapporteres fra flere distriktskontor at koordineringen innad i «koordingeringsområdene» er varierende, og kommunikasjonen mellom oppdretterne er til tider mangelfull.

Figur 3. Gjennomsnittlig antall voksne holus per fisk per uke i TF i 2013 og 2012.

Kilde: Lusedata.no/MATS

3.2 Nordland (N)

I Nordland har gjennomsnittlig lusenivå i høst ligget lavere i 2013 enn i 2012. I nordre og midtre Nordland er lusenivået rundt det som er normalt for årstiden. Mange områder opplevde tidligere i høst en økning i lusenivåene. Denne økningen kom svært raskt og en del behandlinger ble satt i verk litt seint, noe som medførte en del nypåslag rett etter behandling. Noen områder har slitt med å komme ned på akseptabelt nivå. Det har vært høyere temperaturer enn normalt i høst, noe som har medført en høyere behandlingsfrekvens enn tidligere år. Dårlig vær den siste tiden har ført til utsettelse av behandlinger.

Noen lokaliteter har meldt om nedsatt følsomhet, og har på grunn av dårlig behandlingsresultat på slaktefisken tidligere i høst, valgt å slakte ut fisken.

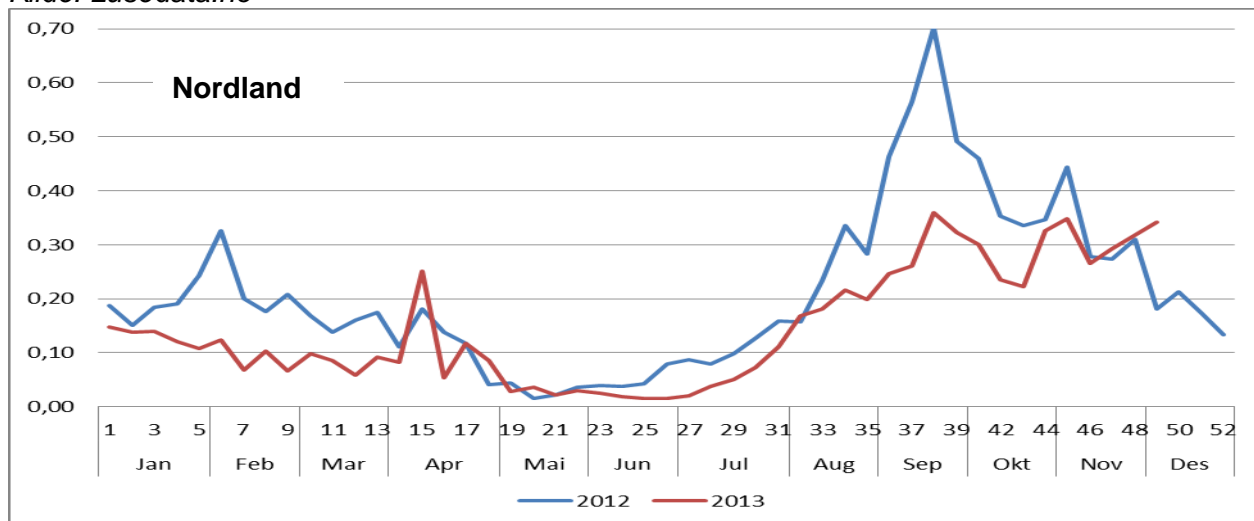
Man ser en noe redusert effekt på behandlingsmidlene, men de fleste har oppnådd effekt ved avlusning. Nedsatt effekt av behandlingsmidler er en stor utfordring. Andre utfordringer har vært økt dødelighet i tilknytning til badebehandlinger.

På Sør-Helgeland (Sømna/Bindal) har resistenssituasjonen medført at maksimale doser med medikamentell behandling er brukt i høst. Sjøtemperaturene har vært og er fortsatt høye for årstiden, og flere anlegg ligger fortsatt over lusegrensa. Det ser nå ut til det er mindre nypåslag enn tidligere i høst og det er håp om at lusenivået skal gå ytterligere ned dersom en får effekt av behandlingene.

Oppdretterne prøver nå nye metoder som spyling, ferskvannsbad, ultralyd og lukkede merdsystemer. Ikke alle tiltakene er ferdig utprøvd men behovet for ikke-medikamentelle tiltak er stort. Næringen legger ned stor innsats og vilje for å håndtere lusa, men det er betenkelig at enkelte metoder er fiskevelferdsmessig utilstrekkelig kvalitetssikret. Flere virksomheter har opplevd uforutsett stor dødelighet i forbindelse med behandlinger.

Figur 4. Gjennomsnittlig antall voksne holus per fisk per uke i N i 2013 og 2012.

Kilde: Lusedata.no

3.3 Trøndelag, Møre og Romsdal (TMR)

Lusenivået i 2013 var likt fjorårets og i store perioder lavere enn i fjor. Fra september har situasjonen endret seg, lusenivået har steget og nådde topp på 0,4 holus i snitt per fisk i uke 43. Spesielt Nord-Trøndelag dro opp snittet i september, mens en del anlegg i Møre og Romsdal har hatt for høye lusetall fra oktober. Situasjonen i Sør-Trøndelag har vært bra i høst. Området nord for Vikna skiller seg ut med hensyn til høyt lusepress, behandlingsfrekvens og mangelfull effekt av avlusingsmidler. Distriktskontorene i regionen får et økende antall meldinger om nedsatt følsomhet/resistens. Det ser ut til å spre seg sørover fra Vikna der dette var tydelig tidligere i år. Det er rapportert om nedsatt følsomhet sørover til Romsdal. Som en følge av dette ser en mangelfull effekt av en del avlusning og hyppigere behandlinger.

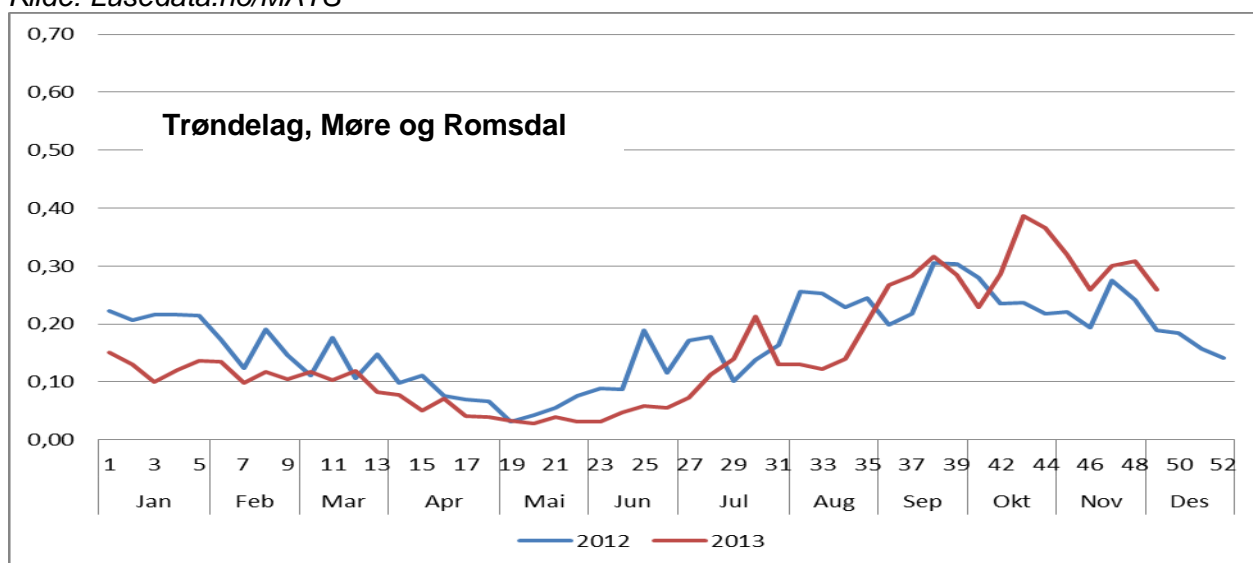
Det er en rekke anlegg som slakter ut fisk før planen på grunn av økende lusetall. Det er knapp kapasitet på brønnbåter som kan benyttes i forbindelse med avlusing, og mangelfull kapasitet for behandling med H₂O₂ i tett presenning. Slakting med spesielle tiltak for brønnbåter på grunn av PD i deler av regionen gjør også at det er mindre brønnbåt- og slakterikapasitet enn nødvendig.

Vi har rapporter om enkelte anlegg som både har problem med lus, nedsatt følsomhet og med AGD. Vi ser også at PD sprer seg til stadig nye anlegg i Møre og Romsdal og Sør-Trøndelag. Gjentatte behandlinger med omfattende håndtering av syk eller svekket fisk er et problem både for velferd og helse.

Distriktskontorene i regionen har høy tilsyns- og saksbehandlings-aktivitet. De siste 3 måneder er det gitt minst 21 varsel/vedtak om avlusing innen fristen, 6 vedtak om utslakting pga. for mye lakselus, (4 ved DK Namdal, 1 ved DK Hitra / Frøya (fattet av RKI) og 1 ved DK Nordmøre), og minst 6 vedtak om tvangsmulkt.

Figur 5. Gjennomsnittlig antall voksne holus per fisk per uke i TMR i 2013 og 2012.

Kilde: Lusedata.no/MATS

3.4 Hordaland, Sogn og Fjordane (HSF)

Høsten er alltid en kritisk tid når det gjelder lakselus. Når temperaturene stiger går utviklingen fort, og det har vært en generell økning i alle områder.

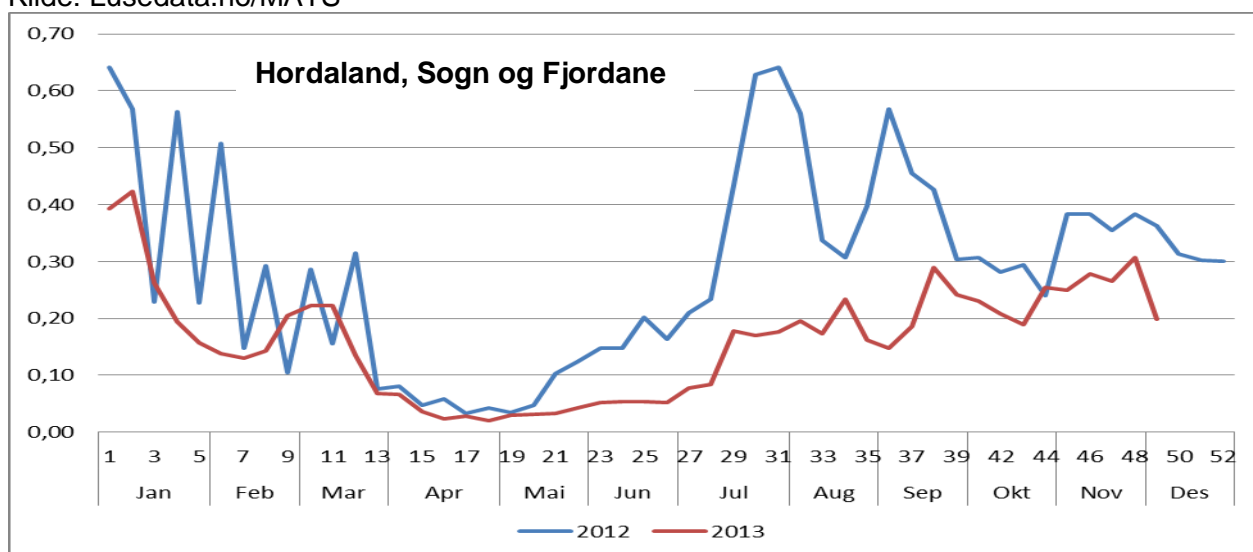
Imidlertid holder de fleste områdene seg under 0,5 voksne holus det meste av tiden, bortsett fra Midthordaland i september. I dette området har Mattilsynet fattet vedtak om utslakting av to lokaliteter denne høsten. Disse har bidratt til et høyt smittepress og resistensproblemer har gjort det vanskelig å få ned lusetallene raskt og effektivt. I andre områder har situasjonen vært tilfredsstillende, med stort sett akseptabel effekt av behandlinger.

Det er en del anlegg som overskrider tillatt grense, og det trengs å strammes opp rundt prinsippet om at det skal behandles før grensen nås. Noen få anlegg med høye lusetall kan forårsake økt behandlingsfrekvens for alle anleggene i et gitt område. Denne problemstillingen gjelder for hele landet.

Det er også vesentlige velferdsmessige utfordringer knyttet til resistens og behandlinger med påfølgende høy dødelighet. Dette gjelder kanskje særlig behandlinger med H₂O₂, men det er også tilfeller med høy dosering av pyrethroider, blandinger av ulike typer medikamenter, bruk av Salmosan på temperaturer der det ikke bør brukes, ferskvannsbehandling, osv. Det er behov for at Mattilsynet kommer på banen når det gjelder dette, for det har store dyrevelferdsmessige konsekvenser.

Figur 6. Gjennomsnittlig antall voksne holus per fisk per uke i HSF i 2013 og 2012.

Kilde: Lusedata.no/MATS

3.5 Rogaland og Agder (RA)

Situasjonen i region RA har vært udramatisk denne høsten. Totalantallet voksne holus i Ryfylke hadde en topp i september og avtar mot slutten av året som et resultat og behandlinger. Sørlige deler av Ryfylke har noe høyre lusepress enn i de nordlige delene. Det er et fåtall (7-8 av ca. 50) lokaliteter som trekker opp gjennomsnittet. De resterende har mindre enn total 2 lus (alle stadier) pr. fisk.

I perioden har det vært utført flere behandlinger enn i 2012. I samme periode har de felste følsomhetstestene vist tilfredsstillende følsomhet for alle midler, også Slice. Det er ikke rapportert om tilfeller med dårlig effekt.

I løpet av perioden har oppdretterne /FOMAS levert en plan for hvordan de vil forsøke å bekjempe lakselus. Med unntak av størrelsen på områdene med koordinert drift, så er dette et solid stykke arbeid. Samarbeidet oppdretterne imellom ser ut til å fungere godt når det gjelder lakselusbekjempelse.

Figur 7. Gjennomsnittlig antall voksne holus per fisk per uke i RA i 2013 og 2012.

Kilde : Lusedata.no/MATS

